

Handleiding video-interactiebegeleiding in de kinderopvang

Marij Eliëns (red.)

Josette Hoex

Monique Konings

Wilma Schepers

Annemiek Galesloot

Deze handleiding kwam tot stand met steun van Stichting Gereformeerd of Burgerweeshuis, Stichting Weeshuis der Doopsgezinden en Stichting Zonnige Jeugd.

Handleiding video-interactiebegeleiding in de kinderopvang

Onder redactie van AIT

Marij Eliëns, Monique Konings, Josette Hoex, Wilma Schepers, Annemiek Galesloot

ISBN 978 90 8850 644 4

NUR 847

© 2017 B.V. Uitgeverij SWP Amsterdam

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16B Auteurswet 1912 j° het Besluit van 20 juni 1974, Stbl. 351, zoals gewijzigd bij het besluit van 23 augustus 1985, Stbl. 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men zich tot Uitgeverij SWP (Postbus 12010, 1100 AA Amsterdam-Zuidoost) te wenden.

'The infant's emotional system is adapted at birth to regulate contact within a particular individuated relationship to a particular person.'

Colwyn Trevarthen

Inhoud

Voorwoord 9

Inleiding 11

Leeswijzer 15

1 De pedagogische basis van het werkveld kinderopvang – *Josette Hoex* 21

- 1.1 Het werkveld kinderopvang: work under construction! 21
 - 1.1.1 Afbakening van het werkveld kinderopvang 21
 - 1.1.2 De rijke samenwerkingsomgeving van kinderopvang 23
 - 1.1.3 Professionaliteit als sleutel voor pedagogische kwaliteit 24
 - 1.1.4 Drie niveaus voor VIB-inzet 29
- 1.2 De pedagogische basis van kinderopvang 30
 - 1.2.1 Inhoud van pedagogische opvangkwaliteit 30
 - 1.2.2 Kwaliteit van handelen vraagt vakmanschap 38
 - 1.2.3 Kwaliteit van handelen sluit aan op ontwikkelingsvragen van kinderen 43
 - 1.2.4 Positionering van VIB in actuele kwaliteitsontwikkelingen 49
- 1.3 Samenvatting 53

2 De waarde en het belang van VIB voor de kinderopvang – *Wilma Schepers* 57

- 2.1 Wat is video-interactiebegeleiding? 58
 - 2.1.1 Kenmerken van VIB 58
- 2.2 De grondslagen van VIB 69
 - 2.2.1 Theorie van de basiscommunicatie 69
 - 2.2.2 Basiscommunicatie in de opvoedende relatie 75
- 2.3 Uitgangspunten van de basiscommunicatie 76
 - 2.3.1 De boodschap van geslaagde communicatie 76
 - 2.3.2 Van onbewust naar bewust communiceren 78
- 2.4 Het positieve contact en de geslaagde interactie – kenmerken en analyse 78
 - 2.4.1 Cluster 1: Initiatief en ontvangst 83

- 2.4.2 Cluster 2: Uitwisseling in de kring 87
- 2.4.3 Cluster 3: Overleg 92
- 2.4.4 Cluster 4: Conflicthantering 96
- 2.4.5 Overzicht van de clusters: het basiscommunicatieschema 102
- 2.4.6 Leidinggeven aan de interactie 113
- 2.5 Samenvatting 114

3 Achtergrondinformatie en theorievorming over VHT en VIB – Josette Hoex 117

- 3.1 Onderbouwende theorie met betrekking tot VHT 117
 - 3.1.1 Theorieën over interactie met kinderen in relatie tot hun ontwikkeling 118
 - 3.1.2 Theorieën over temperament en persoonlijkheid van het kind en de invloed op de ouder-kindrelatie 123
 - 3.1.3 Hechtingstheorie 129
 - 3.1.4 Theoretisch-methodische ontwikkeling 132
- 3.2 Onderbouwende theorie met betrekking tot VIB 134
 - 3.2.1 De normale ontwikkeling en beschermende factoren 134
 - 3.2.2 Interactie met de professional: ontwikkeling door communicatie 136
- 3.3 Samenvatting van een onderzoek naar de effecten van VIB 138
- 3.4 Samenvatting 142

4 Praktijkbeschrijvingen – Annemiek Galesloot 145

- 4.1 ‘Het kind doet het altijd goed’ 147
- 4.2 ‘Beelden spreken’ 153
- 4.3 ‘Dat kinderen zich goed ontwikkelen, daar gaat ons werk over’ 159
- 4.4 ‘De kracht van samenwerking’ 167
- 4.5 ‘Het beeld haalt het oordeel eruit en brengt de professionaliteit erin’ 175
- 4.6 ‘Denken in mogelijkheden’ 183

Bijlagen 189

- Bijlage 1 Rechten van het kind 191
- Bijlage 2 Verklarende woordenlijst 193
- Bijlage 3 Bronnen 203
- Bijlage 4 Contactgegevens 209

Over de auteurs 211

Voorwoord

Video-interactiebegeleiding wordt in het werkveld kinderopvang veelvuldig toegepast. Deze methodiek, waarbij op grond van de methodische beeld-voor-beeldanalyse wordt gereflecteerd op beeldopnames van de ‘alledaagse praktijk’, zet daarmee een grote stap buiten de op behandeling gerichte werkvelden, waar de methodieken video-hometraining (VHT) en video-interactiebegeleiding (VIB) worden ingezet in de begeleiding van ouders met kinderen met opvoedingsvragen en in de begeleiding van de professionals in de zorg voor jeugd wat betreft het vakmanschap.

VIB wordt behartigd door de AIT (Associatie voor Interactiebegeleiding en Thuisbehandeling), de ontwikkelaar en de methodiekeigenaar van VHT en VIB. AIT doet dit in samenwerking met partners uit het veld, die de opleidingen, de trainingen en de kwaliteitswaarborging verzorgen en door continu, in samenspraak, vanuit de dagelijkse praktijk de methodieken actueel en vernieuwend te houden. Door deze nauwe samenwerking kan AIT garant staan voor duurzame kwaliteit en borging (na de opleiding) en permanente doorontwikkeling van VHT en VIB. Voor VIB in de kinderopvang is RIJKT (expertisecentrum voor toegepaste pedagogie, een divisie van Korein Groep) de samenwerkingspartner.

Mede dankzij de resultaten uit recent onderzoek (Helmerhorst, 2015; Fukkink, 2015; Jillink e.a., 2016) en een landelijk gesubsidieerd trainingsaanbod waar video-feedback de leermethode vormt (SZW, 2014), liggen de vragen op tafel: Wat is VIB? Wat betekent VIB voor professioneel handelen in de kinderopvang. Wat kan ik met VIB in mijn kinderopvangorganisatie? Met de *Handleiding video-interactiebegeleiding in de kinderopvang* willen wij managers en stafmedewerkers behulpzaam zijn bij het beantwoorden van deze vragen.

Deze handleiding is tot stand gekomen dankzij nauwe samenwerking tussen AIT, het Nederlands Jeugdinstituut (NJI), RIJKT, divisie van Korein Kinderplein (AIT-licentiehouders) en drie andere kinderopvangorganisaties die aangesloten zijn bij AIT.

Meerdere auteurs leverden bijdragen; soms zijn bestaande teksten uit reeds gepubliceerde AIT-handleidingen bewerkt en/of aangevuld. De auteurs zijn Josette Hoex (hoofdstuk 1 en 3), Wilma Schepers (hoofdstuk 2) en Annemiek Galesloot (hoofdstuk 4).

Monique Konings ontwikkelde de VIB-methodiek voor de kinderopvang. Zij heeft de methodiek verspreid en geïmplementeerd in Nederland en ontwikkelde het opleidingsprogramma. In hoofdstuk 3 hebben we een samenvatting opgenomen van het recente onderzoek naar de combinatie van VIB en VVE (Jilink e.a., 2016). Dit onderzoek werd uitgevoerd bij Korein Kinderplein.

De praktijkbeschrijvingen in hoofdstuk 4 zijn tot stand gekomen dankzij de medewerking van KION in Nijmegen, KindeRdam in Rotterdam, Kiekeboe in Veenendaal en Korein Kinderplein in Eindhoven. Er zijn VIB-ers, pedagogisch medewerkers, stafmedewerkers en managers geïnterviewd, die vanuit de dagelijkse praktijk beschrijven op welke manier video-interactiebegeleiding ingezet wordt ten behoeve van de ontwikkeling van kinderen, de persoonlijke ontwikkeling van de medewerkers en ten behoeve van het bevorderen van het pedagogische klimaat in de organisatie.

AIT en NJi voerden gezamenlijk de regie over het schrijftraject.

Marjan Hoogland (voormalig directeur AIT) gaf de aanzet tot het schrijven en heeft een belangrijke bijdrage geleverd aan de totstandkoming van deze handleiding.

De foto's die in dit boek zijn opgenomen, werden gemaakt door Inge Kolstee op verschillende locaties van Korein Kinderplein.

Wij wensen u veel werkinspiratie en leesplezier!

Marij Eliëns (regie en redactie), Associatie voor Interactiebegeleiding en Thuisbehandeling

Josette Hoex (regie en redactie), Nederlands Jeugdinstituut

Monique Konings, RIJKT

Wilma Schepers

Annemiek Galesloot

Inleiding

Het doel van VIB is om de geslaagde momenten van de communicatie en het opvoedgedrag van ouders en/of professionals¹ te bekrachtigen en daar waar nodig te verbeteren. In de kinderopvang wordt VIB primair ingezet voor het bewerkstelligen van een goed pedagogisch klimaat voor de alledaagse praktijk in de kinderopvang. VIB wordt echter ook ingezet als er specifieke vragen zijn over het functioneren van een kind of een medewerker. De meeste kinderen in de kinderopvang ontwikkelen zich binnen de marges van wat wordt beschouwd als de ‘normale ontwikkeling’ en veruit de meeste pedagogisch medewerkers stemmen van nature goed af op de kinderen. Het bekijken, analyseren en bespreken van beeldopnames uit de opvangpraktijk bekrachtigt deze positieve opvoedsituatie en ‘geeft er woorden aan’.

Door allereerst en met name aan te sluiten bij de gezonde positieve ontwikkeling, neemt kinderopvang een eigen plaats in binnen het spectrum van werkvelden die werken met VIB conform de uitgangspunten van de Associatie voor Interactiebegeleiding en Thuisbehandeling (AIT).

In de Wet kinderopvang (2005) wordt pedagogische kwaliteit van werken beschreven als inzet op het realiseren van ‘een goede en gezonde omgeving voor kinderen’ en uitgewerkt in vier pedagogische doelen: (1) bieden van emotionele veiligheid; (2) werken aan persoonlijke competentie; (3) werken aan sociale competentie; (4) overdragen van normen en waarden. Een methodiek is voor de kinderopvangpraktijk alleen maar zinvol als ze de inzet op deze vier doelen verbetert en versterkt. De bevinding dat VIB ertoe bijdraagt dat pedagogisch medewerkers ‘meer stimulerend opvoedingsgedrag vertonen en dat zij sensitiever en verbaal stimulerender zijn naar kinderen’ (Fukkink, 2005) is dan ook doorslaggevend voor haar plaats in het werkveldinstrumentarium. Het Nederlands Consortium Kinderopvang Onderzoek (NCKO) plaatst de opbrengst van VIB onder de proceskwaliteit: de kwaliteit van het zorg- en opvoedingsproces en van de dagelijkse ervaringen van kinderen (Riksen-Walraven, 2004). Daarmee staat VIB in het centrum van de opvangkwaliteit. De belangrijkste speler in dat centrum is de

1 In dit boek spreken we over de professional, de pedagogisch medewerker, de ouder, de onderzoeker en het kind in de mannelijke vorm. Uiteraard wordt hiermee ook de vrouwelijke vorm bedoeld. Waar ‘ouders’ ‘moeder’ of ‘vader’ genoemd wordt, kan gelezen worden ‘professionals’ of ‘pedagogisch medewerkers’.

pedagogisch medewerker. De vaardigheid van de pedagogisch medewerker in de omgang met kinderen (interactievaardigheid) is de kern van proceskwaliteit.

Reflectief werken aan pedagogische kwaliteit

De inzet van VIB in de kinderopvang is zinvol en heeft een meerwaarde omdat het de algemene proceskwaliteit versterkt. Daarnaast blijft het doel bestaan dat AIT van oudsher uitdraagt, te weten de sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen ondersteunen door nauwkeurig te kijken naar de behoeften van het kind aan de hand van videobeelden en aan te sluiten bij de vragen van de opvoeder. Zo komen we op drie doelniveaus die het antwoord geven op de vraag: wat kan VIB bijdragen aan de kwaliteit van mijn kinderopvangorganisatie?

1 Pedagogisch beleidsniveau (methodisch niveau)

VIB wordt ingezet om het *realiseren van de wettelijk verplichte pedagogisch doelen* in de meest brede zin te sturen en te voeden (pedagogisch beleid). VIB is onderdeel van het gewone dagelijkse handelen en maakt deel uit van het vaste instrumentarium voor overleg binnen teams en met ouders. VIB-kennis en -vaardigheden zijn structureel aanwezig.

2 Handeling-ondersteunend niveau (structureel-instrumenteel niveau)

VIB wordt ingezet als vorm van werkbegeleiding en coaching van een pedagogisch medewerker bij *handelingsverlegenheid*. Door te reflecteren op incidenten en zich bewust te worden van patronen in haar² gedrag, krijgt de pedagogisch medewerker kennis over verbetermogelijkheden voor haar eigen of organisatiebreed handelen. VIB-kennis is structureel aanwezig.

3 Probleemoplossend niveau (incidenteel instrumenteel niveau)

VIB wordt ingezet om een *zorg- of hulpvraag* van een kind in de opvangsituatie te signaleren, te analyseren en zo mogelijk aan te pakken. VIB wordt incidenteel ingezet, maar deskundigheid is niet per definitie structureel aanwezig binnen de organisatie.

Implementatieschema

Binnen deze drie doelniveaus kan het resultaataccent (outcome/ijkpunt) liggen op:

1 Kindniveau

Zijn gedrag laat een verbetering zien op welbevinden en betrokkenheid dankzij een aanpassing in het pedagogisch handelen als gevolg van VIB.

2 Pedagogisch medewerkers worden in het boek benoemd met de vrouwelijke persoonsvorm. Dit heeft louter een kwantitatieve reden. Hopelijk hebben de – helaas schaarse – mannelijke pedagogisch medewerkers hier begrip voor en voelen zij zich toch aangesproken.

2 *Medewerkersniveau*

Haar gedrag laat een verbetering zien in doelmatigheid (Waarom doe ik?) en interactievaardigheid (Hoe doe ik?) dankzij reflectie op, bewustwording van en oefenen met nieuwe gerichte handelingsvaardigheid als gevolg van VIB.

3 *Organisatieniveau*

De proceskwaliteit laat een verbetering zien op welbevinden en betrokkenheid van alle kinderen die gebruikmaken van de opvang en een goede handelingsvaardigheid van alle medewerkers als gevolg van of dankzij VIB.

Een kinderopvangorganisatie die kiest voor het inzetten van VIB moet dus zowel nadenken over haar doelniveau als over het resultaataccent. Zo kan zij haar concrete aanpak kiezen (Welke acties zet ik in?) en het effect monitoren (Wat moet het opleveren?). Deze thema's komen in hoofdstuk 4 nog uitvoerig aan de orde, met voorbeelden uit de praktijk.

Wat het werken met VIB in de kinderopvang bijzonder maakt, is dat het zich afspeelt in een unieke context: iedere kinderopvangorganisatie is vrij om eigen keuzes te maken voor haar visie en beleid. Er is geen landelijk curriculum waaraan men is gehouden; de vier pedagogische basisdoelen in de Wet kinderopvang zijn het enige dwingende kader. Die unieke denk- en werkomgeving bepaalt de mogelijkheden voor het gebruik van de methodiek VIB en is van invloed op de resultaten en of ze kunnen beklijven.

Waarom deze handleiding?

Bespreken van beeldopnames is niet per definitie hetzelfde als videofeedback; de inzet van videofeedback is niet per definitie werken volgens de aanpak van VIB. Ziehier de spraakverwarring die in het werkveld is ontstaan over de naamgeving van 'werken met beeldopnames'. Voor AIT lag hier een mooie taak om duidelijkheid te scheppen in deze verwarrende formuleringen. Enerzijds omdat het belangrijk is om VIB helder te profileren ten opzichte van andere methoden die met beeldopnames werken, anderzijds om het werkveld inzicht te geven in de kenmerken die behoren bij VIB. Dit boek geeft uitleg, inzicht en verantwoording.

Opleiding en kwaliteitswaarborging

Organisaties kunnen voor opleiding, training en implementatiebegeleiding terecht bij AIT. AIT werkt nauw samen met een aantal kinderopvangorganisaties. In samenwerking met RIJKT (AIT-licentiehouder) vindt verdere ontwikkeling van het (opleidings)programma en implementatiebegeleiding plaats. Dit opleidingsprogramma is digitaal beschikbaar via www.aitnl.org en www.rijkt.nl.

Na de opleiding is er het kwaliteitswaarborgingsprogramma, waarmee door permanente bij- en nascholingen de kwaliteit van de uitvoering van VIB gewaarborgd kan worden. Achter in dit boek hebben we de contactgegevens opgenomen.

Met dit boek richten we ons op hbo-professionals op de werkvloer en in opleiding die werkzaam (gaan) zijn in kinderopvang, peuterspeelzaalwerk, VVE-locaties, Brede School of Integraal Kindcentrum (IKC) met kinderen in de leeftijdsgroep van 0 tot 13 jaar.

Leeswijzer

De *Handleiding video-interactiebegeleiding in de kinderopvang* geeft de lezer:

- Uitleg over de kernelementen van de methodiek VIB: wat houdt het in?
- Inzicht in de kenmerkende aanpak van de methodiek VIB: hoe werkt het?
- Informatie over de ontstaansgeschiedenis, bruikbaarheid en effectiviteit van VIB: wat levert het op?

De lezer maakt in dit boek kennis met de methodiek VIB. Dit is de eerste stap van een mogelijk implementatietraject. Het volledige traject bestaat uit vier stappen (Daamen, 2015):

- 1 *Verspreiding van informatie* – de professionals maken globaal kennis met VIB.
- 2 *Adoptie van de methodiek* – de professionals ontwikkelen een positieve houding jegens VIB, staan open voor eventueel gebruik ervan en beslissen om de methodiek in te voeren.
- 3 *Invoering* – de professionals voeren VIB daadwerkelijk uit. Zij worden opgeleid; beleid en werkinstructies worden aangepast. Deze fase wordt vaak implementatie genoemd.
- 4 *Borging* – de professionals hebben VIB geïntegreerd in hun werkwijze. In deze fase wordt de uitvoering van de methodiek regelmatig geëvalueerd en waar nodig bijgesteld.

Het implementeren van een nieuwe werkwijze met de bedoeling een verandering in handelen te realiseren, is een ingewikkeld proces waar veel factoren invloed op uitoefenen. Bovendien kost het altijd tijd, energie en geld. Het is daarom belangrijk om zo'n veranderproces stap voor stap aan te pakken. Wanneer een nieuwe aanpak op een systematische en positieve manier is geïmplementeerd, kan de effectiviteit van een interventie zelfs verdubbelen. Dit boek helpt daarbij:

- De hoofdstukken 1 en 2 geven zicht op de mogelijke waarde van VIB voor de eigen organisatie, met een onderbouwing van het belang voor kinderen in hoofdstuk 3; dit geeft voeding voor stap 1 en 2.
- In hoofdstuk 4 staan voorbeelden van VIB in de praktijk; deze informatie kan ingebracht worden bij stap 2 om medewerkers te enthousiasmeren en bij stap 3 om als inspiratie te dienen.

- Datzelfde geldt voor de websites, het digitaal supplement. Op de websites www.aitnl.org en www.rijkt.nl staat bovendien informatie over het opleidingstraject en de manier waarop de kwaliteit van werken wordt gemonitord; dit is behulpzaam voor stap 3 en 4.

Hoofdstuk 1 De pedagogische basis van het werkveld kinderopvang

Dit hoofdstuk start met een beschrijving van VIB in relatie tot het werkveld kinderopvang en een actuele schets van de (pedagogische) situatie in dat werkveld. Aan de hand van relevante bronnen en onderzoeksresultaten worden pedagogische termen en doelen benoemd die de inzet van VIB in opvangsituaties legitimeren en dragen.

In dit hoofdstuk wordt ook gekeken naar ontwikkelingen die van invloed kunnen zijn op een keuze voor en een werkwijze met VIB, binnen de kinderopvang en in samenwerking met andere partners in de pedagogische opvoedomgeving. Welke rol kan VIB spelen in de actuele en toekomstige pedagogische kwaliteitsontwikkeling? Welke rol kan VIB spelen bij het adequaat toerusten van professionals om die kwaliteitsslag te maken?

Hoofdstuk 2 De waarde en het belang van VIB voor kinderopvang

Hoofdstuk 2 biedt een wetenschappelijke onderbouwing en verantwoording van kernelementen en de kenmerkende methodiekaanpak van VHT en VIB.

Dit hoofdstuk start met de algemene grondprincipes van VIB: wat zijn de wetenschappelijke aannames en onderzoeksresultaten die leiden tot theoretische onderbouwing en die inzicht geven in de methodische kernelementen van VIB. Ofwel: wat maakt VIB tot VIB en waarin ligt het onderscheid met andere vormen van videofeedback.

Een kinderopvangorganisatie die kiest voor het implementeren van de methodiek VIB zal zich hierbij een zeker resultaat voorstellen. Welke doelcategorieën zijn realistisch en haalbaar met de inzet van VIB? Hoe vertaalt zich dit in een concrete aanpak die recht blijft doen aan de methodische kernelementen van VIB (programma-integriteit)?

Hoofdstuk 3 Overzicht van de onderzoeksrapporten en wetenschappelijke notities die een fundering geven aan VIB

Dit hoofdstuk geeft een overzicht van de wetenschappelijke fundering van VIB in de kinderopvang.

Daarnaast is het recente onderzoek van Fukkink e.a. (2016) naar de effecten van de combinatie van VIB en VVE samenvattend beschreven.

Hoofdstuk 4 Praktijkbeschrijvingen

In de praktijkbeschrijvingen wordt inzichtelijk gemaakt wat de werkelijke betekenis en meerwaarde van VIB kan zijn in de kinderopvang. Daarnaast bewerkstelligen de praktijkbeschrijvingen de verbinding met de dagelijkse werkzaamheden in de kinderopvang. Op vijf locaties kinderopvang en één locatie Brede School laten professionals zien wat de impact is van VIB op hun pedagogisch-didactisch handelen. Waarom kiezen zij voor VIB? Wat levert het op voor hun eigen professionaliteit? Wat zien zij aan effect bij kinderen als VIB wordt ingezet? Wat vraagt het daadwerkelijk van de organisatie en de professional om vakmanschap te ontwikkelen met VIB en tot een ‘effectieve interventie’ te maken?

In het door de redactie opgestelde implementatieschema zijn als voorbeeld resultaten en doelen ingevuld.

Digitaal supplement

Om de professional toe te rusten voor de juiste competentie en een correct gebruik van VIB, hebben AIT en RIJKT een scholings- en kwaliteitssysteem opgezet. Dit is het opleidings-, nascholings- en borgingsprogramma dat beschrijft hoe professionals vaardig worden om VIB in te zetten en hoe zij hun kwaliteit van werken op het juiste niveau duurzaam kunnen borgen. Het is een digitale aanvulling op deze handleiding en geeft een beschrijving van de manier waarop AIT en RIJKT de professionals begeleiden en de kwaliteit van de methodiek borgen. Aan welke voorwaarden moeten werkers en organisaties voldoen om de methodiek VIB succesvol te implementeren?

Wat is de daadwerkelijke aanpak, het verloop en de doelmatigheid van VIB als methodische inzet? VIB zonder beelden is geen VIB. Daarom hoort bij deze handleiding een *website* waarop VIB-voorbeelden uit de dagelijkse praktijk te zien zijn; zie de website van AIT (www.aitnl.org) en (www.rijkt.nl).

Bijlage 1 geeft inzicht in de ‘rechten van het kind’.

Bijlage 2 bevat een verklarende woordenlijst.

Bijlage 3 geeft een overzicht van gebruikte bronnen.

Bijlage 4 toont de contactgegevens van AIT (methodiek- en merkeigenaar), NJi en RIJKT (AIT-licentiehouder voor de kinderopvang) en de andere kinderopvangorganisaties die meegewerkt hebben aan deze handleiding: KindeRdam, Kiekeboe en KION.

De waarde van VIB in vogelvlucht

Wat levert VIB op voor jouw organisatie?

Een organisatie in de kinderopvang kiest de VIB-methodiek als aanpak voor het duurzaam 'competent maken en houden' van haar professionals. De interactievaardigheid van de professional is van cruciaal belang voor goede pedagogische kwaliteit, met welbevinden en ontwikkeling van kinderen als resultaat (proceskwaliteit). VIB sluit hierop aan door in te zetten op het verbeteren van opvoederskenmerken en het effect hiervan op het gedrag van kinderen zichtbaar te maken via beeldanalyse.

Waarom is werken met VIB nodig?

Uit de landelijke monitoring kinderopvang Fukkink e.a. 2013; NCKO, 2005/2008/2012) blijkt dat de interactievaardigheid van de pedagogisch medewerker nog steeds niet op het gewenste peil is. Van de zes interactievaardigheden scoren de drie basale vaardigheden (sensitieve-responsiviteit, respect voor autonomie, structureren en leidinggeven) overwegend 'matig tot voldoende' en de drie educatieve vaardigheden (praten en uitleggen, ontwikkeling stimuleren, begeleiden van onderlinge interactie) overwegend 'matig tot onvoldoende'. Om interactievaardigheid te versterken, blijkt het systematisch en methodisch kijken naar en bespreken van beeldopnames van het eigen handelen (reflecteren), de meest effectieve leer- en verbeterstrategie (Helmerhorst, 2015 ; Fukkink e.a. 2007, 2010, 2011). VIB is een effectief bewezen methodiek voor het verbeteren van het gedrag van professionals in werkvelden waar de opvoedingsrelatie centraal staat. VIB is de eerste effectief bewezen methodiek voor gedragsverbetering via beeldfeedback in de kinderopvang (Jilink e.a., 2016).

Welk doel wil je met VIB bereiken?

Het directe doel van VIB is het verbeteren van de kwaliteit van de communicatie tussen de professional en de kinderen. Micro-analyse van korte video-opnames van de alledaagse omgang tussen de pedagogisch medewerker en de kinderen, maakt de communicatie inzichtelijk. De opnames worden door de video-interactiebegeleider (VIB-er) teruggekeken met de betreffende medewerker, waarbij vertrekpunt en ijkpunt bij het initiatief van het kind liggen. VIB heeft tot doel de pedagogisch medewerker bewust te maken van de contact- en ontwikkelingsinitiatieven van de kinderen, waardoor zij beter in staat is om sensitief-responsief en ontwikkelingsstimulerend te reageren. Zij krijgt inzicht in de basiscommunicatie en kan de principes hiervan in haar contact met kinderen hanteren.

Doelgroep van de VIB-methodiek

Dat zijn de medewerkers in de formele kinderopvang (kinderdagopvang, peuterspeelzaal, buitenschoolse opvang, gastouderopvang) die opgeleid zijn tot VIB-er³. De uiteindelijke doelgroep (effectgroep) zijn pedagogisch medewerkers die werken met kinderen in de leeftijd van 0 tot 13 jaar.

Welke kinderopvangorganisatie kan werken met VIB?

Iedere kinderopvangorganisatie die wil inzetten op het versterken of verbeteren van de interactievaardigheid van haar pedagogisch medewerkers en wil werken aan de kwaliteit van het pedagogisch handelen, kan hiervoor VIB als methodiek inzetten. De organisatie kan kiezen voor het doorvoeren van VIB als basis voor integraal beleid (*pedagogisch beleidsniveau*), of voor het toerusten van haar medewerkers als vorm van begeleiding en deskundigheidsbevordering (*handeling-ondersteunend niveau*), of voor het veranderen van een situatie, thuis en/of op de opvang, zodat een kind passende steun krijgt (*probleemoplossend niveau*).

Een organisatie kan eigen interne VIB-ers inzetten, maar ook gebruikmaken van externe VIB-ers. Dit hangt af van de manier waarop met VIB wordt gewerkt, in combinatie met de omvang van de organisatie en afhankelijk van personele mogelijkheden.

³ De VIB-er is een medewerker, die vanuit AIT getraind en gecertificeerd is en binnen de kinderopvangorganisatie de functie vervult van coach en/of teambegeleider.

